

Мазмұны

Автордан	13
----------------	----

ЭСТЕТИКА ҒЫЛЫМЫ

I. Эстетиканың пәні мен міндеттері

1. Эстетика нені зерттейді (эстетика мен әлемнің қарым-қатынасы)?	15
2. Эстетика кімге және не үшін қажет (эстетиканың суреткерге және бұқараға қатысы)?	16
3. Эстетика өнерге өлшем ұсына ма (эстетиканың көркем шығармашылыққа қатысы)?	17
4. Ғылым дегеніміз – жүйе (эстетикалық білімнің жүйелілігі)	17
5. Жүйенің монистік негізі (эстетикалықтың жүйежасағыштық маңызы)	19

II. Эстетиканың проблемалары

1. Шындық эстетикасы.....	21
2. Өнер эстетикасы.....	22
3. Теориялық-ақпараттық эстетика.....	22
4. Рецептивті эстетика	23
5. Техникалық (индустриялық) эстетика	23
6. Практикалық эстетика	24

ШЫНДЫҚҚА ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТҮРҒЫДАН ҚАРАУ

I. Эстетикалық қызмет. Әлемді игерудің жалпыадамзаттық қырлары

1. Эстетикалық қызмет формаларының алуантүрлілігі.....	26
2. Эстетикалық және көркемдік қызметтің арақатынасы	26
3. Дизайн	27
4. Эстетикалық қызметтің терминологиялық аппараты	30

II. Эстетикалық – эстетиканың жүйекұрағыштық метакатегориясы

1. Эстетикалықтың теориялық үлгісі	31
2. Құндылық ретіндегі эстетикалық	33
3. Эстетикалықтың жүйекұрағыштық маңызы.....	34

III. Әсемдік – эстетиканың іргелі категориясы

1. Эстетика тарихындағы әсемдік	35
2. Әсемдік пен пайдалылық	45
3. Әсемдік және симметрия	47
4. Әсемдік және адамның іс-әрекеті.....	47
5. Өлшем.....	47
6. Табиғаттағы әсемдік.....	48
7. Қоғамдағы әсемдік	48
8. Өнердегі әсемдік.....	48

IV. Басқа эстетикалық категориялар

1. Асқақтық	49
2. Трагедиялық	55
3. Комедиялық.	70

4. Ұсқынсыздық.....	85
5. Құлдыраушылық.....	86
6. Сұмдық.....	87
7. Бейберекеттік пен үйлесімділік	88
8. Эстетикалық түсініктер және оның категориялармен қарым-қатынасы	89
9. Эстетикалық қасиеттердің өмір мен өнердегі өзара әрекеттестігі	90

КӨРКЕМ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ

I. ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҮДЕРІС

1. Автор және оның шығармашылыққа бейімділік деңгейі.....	91
2. Көркем шығармашылық арнайы қызмет түрі ретінде.....	92
3. Түпкі ойдың жүзеге асуы ретіндегі шығармашылық	92
4. Көркем шығармашылық – болжап болмайтын көркем шындықты жасау	94
5. Көркем шығармашылықтың психологиялық механизмдері	95
6. Сана және тұпсана.....	97

II. КӨРКЕМ ОБРАЗ

1. Көркем шығармашылық – бейнелі ойлау және айқын шындықты көрсету.....	98
2. Метафоралық, парадокстық, ассоциативтілік	99
3. Өздігінен қозғалу.....	100
4. Көпмағыналылық және жете айтылмағандық.....	101
5. Дараландырылған жинақтау.....	102
6. Ой мен сезім бірлігі	103
7. Әлемнің шынайылығы мен суреткер тұлғасы – образдың құрылыс материалы	103
8. Төлтумалық	105

КӨРКЕМ ШЫҒАРМА

I. КӨРКЕМ ШЫҒАРМА – ӨНЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК БОЛМЫСЫНЫҢ ФОРМАСЫ

1. Көркем мәтін – өнер болмысының бірінші сатысы.....	106
2. Көркем шығарма – әлеуметтік қызметтегі мәтін, өнер болмысының екінші сатысы	107
3. Туындыдағы өзектілік пен мәңгілік	108
4. Көркемдік шындық пен көркемдік концепция.....	109
5. Көркемдік шындық және шындыққа ұқсастық.....	111

II. КӨРКЕМ СТИЛЬ

1. Стиль – эстетика категориясы	112
2. Стиль құрылымы	113
3. Стиль – шығарманың «гендік» (туындатушы) бағдарламасы.....	115

ӨНЕР

I. ӨНЕР ТАБИҒАТЫ

1. Эстетика тарихындағы өнер концепциясы	120
2. Өнер – қоғамдық сана формасы.....	122
3. Өнер – әлемді көркемдік тұрғыдан игеру	124
4. Өнердегі жекелік, ұлттық, интернационалдық пен жалпыадамзаттық	125
5. Өнердің халықтығы.....	128

II. ӨНЕРДІҢ КӨПМАҚСАТТЫЛЫҒЫ (ПОЛИФУНКЦИЯЛЫҚ)

1. Түрлендіргіш қызметі (өнер – әрекет)	129
2. Компенсаторлық (орын толтырушылық) қызметі (өнер – жұбаньш)	130
3. Танымдық-эвристикалық қызметі (өнер – білім мен ағарту саласында)	131
4. Көркемдік-концепциялық қызметі (өнер – әлем ахуалын талдау)	131
5. Алдын ала сезу қызметі (өнер – болжам)	133
6. Коммуникативтік қызметі (өнер – қарым-қатынас құралы)	134
7. Ақпараттық қызметі (өнер – хабарлама)	134
8. Тәрбиелік қызметі (өнер тазару мен арылу)	135
9. Иландыру қызметі (өнер – суггестия)	135
10. Өзіне тән эстетикалық қызметі (өнер шығармашылық рух пен құндылық бағыт-бағдарды қалыптастыруда)	137
11. Өзіне тән гедонистік қызметі (өнер – ләззат)	138
12. Өнердің пәні мен мақсатының бірлігі	138

III. ӨНЕР ТҮРЛЕРІ

1. Өнер түрлері саналуандығының қайнар көзі.	140
2. Қолданбалы өнер.....	141
3. Цирк.....	142
4. Сәулет өнері.....	143
5. Сәндік өнер.....	149
6. Кескіндеме өнері мен графика.....	150
7. Мүсін	154
8. Әдебиет.....	156
9. Театр	159
10. Музыка.....	163
11. Хореография	164
12. Фотосурет	166
13. Кино	167
14. Телевидение.....	169
15. Эстрада	171
16. Техниканың дамуы және өнердің болжалды болашағы.....	171

КӨРКЕМДІК ҮДЕРІС

I. КӨРКЕМДІК ҮДЕРІСТІҢ КЕЗЕҢДЕРІ МЕН ДАМУ АРНАЛАРЫ

1. Көркемдік даму.....	174
2. Көркемдік бағыт – көркемдік концепцияның инварианты	174
3. Көркемдік үдерісті тарихи кезеңдендіру	176

II. ӨНЕРДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ТАРИХЫ

1) Ежелгі дәуір: табиғаттың бөлшегі бола тұра, адам өзін әлемді тәжірибелік және эстетикалық тұрғыдан игеруге қабілетті субъект ретінде таниды...	182
1. Магиялық шындық және өнердің пайда болуы.....	182
2. Миф – магиялық шындықтан көркемдік шынайылыққа ауысу формасы	183
3. Мифологиялық космолизм	184
2) Антика көркемдік дәуір ретінде: қаһарман адам үйлесімділік пен жазмыш әлемінде	188
1. Антикалық өнердің ерекшелігі	188
2. Реалистік мифологизм	189
3. Романтикалық мифологизм.....	190
4. Кәдуілгі сана мифологизмі.....	191

3) Орта ғасырлар көркем дәуір ретінде: адам ізгілік пен зұлымдықтың ақ-қара әлемінде	193
1. Дәуір сипаттамалары	193
2. Рыцарьлық романтизм	195
3. Киелі аллегоризм (Монастырь өнері)	198
4. Карнавалдық натурализм (Қала өнері)	200
4) Қайта өрлеу көркем дәуір ретінде: еркін адам – әлемнің ең жоғары құндылығы	203
1. Қайта өрлеудің ерекшеліктері	203
2. Ренессанстық гуманизм – жекпе-жекте жеңіске жету үшін телегей-теңіз қасіретпен күресетін алып: «Ойыңа келгенді істе!»	204
3. Маньеризм: қамсыздық пен әлеміш сұлулық әлеміндегі талғампаз әрі сырбаз адам	217
4. Барокко ренессанстық гуманизм ретінде: тұрақсыз әлемдегі бойын шаттық билеген жеке-дарашыл, өз басын күйттеген күдікшіл гуманист	218
5. «Плеяда»: ұлттық мәдениеттің мемлекетте тұратын және ұлттық һәм мемлекеттік ізгілікті құндылықтарға бағдарланған жасампаз адамы	223
6. Рококо: корольді құрметтейтін және әсем заттар ортасында талғаммен бейқам өмір кешіп, сенделген адам	224
5) Жаңа заман көркемдік дәуір ретінде: үміт пен қиял құшағындағы адам	224
1. Дәуір ерекшеліктері	224
2. Классицизм: абсолюттік мемлекеттегі борыштың адамы	226
3. Ағарту: өзгермелі әлемдегі бастамашыл, авантюрашыл адам	233
4. Сентиментализм: ізгілікке сүйсінетін, жамандыққа күйінетін әсерленгіш адам	238
5. Романтизм: жамандықтың мәңгілігі және онымен күрестің мәңгілігі, «әлемдік қасірет» – рух күйіне айналған әлем күйі	244
6. Неоготика: фәни дүниеде адамды жақсы ештеңе күтпейді, бақидағы өмірге үміт артқан абзал	254
6) Авангардизм жаңа уақыттың көркемдік дәуірі ретінде тұлғаға жауыққан әлем	255
Дәуір ерекшеліктері	255
<i>Алғы модернизм: еркіндік пен ләззат</i>	
1. Алғы модернизмнің ерекшеліктері	256
2. Натурализм: ет пен сүйектен жаралған адам заттық-материалдық әлемде ..	256
3. Импрессионизм: сұлулықты көре білетін талғампаз, сыршыл сырбаз әрі әсершіл тұлға	257
4. Эклектизм: демократизм, теңдік, табыстылық	259
5. Модерн: батқан күннің шұғыласына бөленген әлем	260
<i>Модернизм: тарихтың жеделдеуі және оның адамға қысымының күшеюі</i>	
1. Модернизмнің ерекшеліктері	261
2. Символизм: «күн батқанда кереует батып кетті, сондай керемет!» рыцарьлық пен сұлу ханым туралы армандар	263
3. Акмеизм: ақын – дүние құпияларын шешетін және оның аласапыранын еңсеретін әлемнің төкаппар әміршісі	264
4. Футуризм: әлемнің урбандана ұйымдасқан аласапыранындағы өршіл тұлға	264
5. Примитивизм: адам мен әлемді оңайлату	266
6. Кубизм: адам мен әлемді геометриялық оңайлату	267

7. Абстракционизм: тұлғаның тұрпайы әрі елес шындықтан қашуы.....	269
8. Лучизм: жарық сәулелері көктеп өткен бұлыңғыр әлемдегі адам болмысының қиындығы мен қуанышы	271

Неомодернизм: адам әлемнің қысымына төтеп бере алмағандықтан, неоадамға айналады

1. Неомодернизмнің ерекшеліктері.....	272
2. Дадаизм – мағынасыздық пен ессіздік.....	273
3. Сюрреализм: құпия һәм танылмайтын әлемдегі абыржыған адам	274
4. Экспрессионизм: жау әлемдегі шеттетілген адам.....	281
5. Конструктивизм: адам өзінен жаттандырылған индустриялық күштер ортасында	287
6. Экзистенциализм: абсурд әлеміндегі жалғыз адам.....	289
7. «Сана ағымының» әдебиеті: шындықпен ұштаспайтын тұлғаның рухани әлемі.....	297
8. Неоабстракционизм: түсте бейнеленген сана ағымы.....	299

Постмодернизм: адам дүние қысымына шыдамай постадамға айналады

1. Постмодернизмнің ерекшеліктері	300
2. Поп-арт: бұқаралық тұтыну қоғамының көпшілік мәдениетімен зомбилендірілген тұлғасы – иеленуші әрі тұтынушы	301
3. Гиперреализм: қатыгез және тұрпайы әлемдегі кейіпсізденген жанды жүйе	305
4. Фотореализм: кәдімгі шынайы әлемдегі шынайы да қарапайым адам	306
5. Сонористика: дыбыстар айнасындағы нарцисс (автордың «менін» білдіретін дыбыс ырғағының ойыны)	308
6. Музыкалық пуантилизм: «көктемгі жаңбыр айтты маған: дүние түзілген жарықшақтардан».....	308
7. Алеаторика: адам – кездейсоқ ахуалдар әлеміндегі ойыншы.....	309
8. Хепенинг: «кездейсоқ» оқиғалардың аласапыран әлеміндегі бірбеткей анархиялық тұрғыда «еркін», ырыққа көнгіш тұлға	310
9. Өзін-өзі қиратушы өнер: «мәнсіздік» әлеміндегі кескінсіз тұлға.....	311
10. Соц-арт: посткоммунистік құндылықтарға қайта бағдарлану аясындағы әлеуметтік проблематика	312
11. Концептуализм: мәдениет мағынасынан баз кешкен адам зияткерлік қызметтің эстетикаландырылған өнімдері арасында.....	314

7) Реализм жаңа заманның көркемдік дәуірі ретінде. Адам азап шегеді, бірақ төтеп береді

1. XIX ғасырдың сыншыл реализмі: әлем мен адам кемел емес, шығатын жол – жамандыққа зорлықпен қарсылық жасамау және өзін-өзі жетілдіру	317
2. Социалистік реализм: әлеуметтік тұрғыдан белсенді және тарихты зорлық-зомбылық құралдармен жасауға қосылған тұлға	328
3. Шаруа реализмі: шаруа – адамгершіліктің насихатшысы және ұлттық өмірдің тірегі	340
4. Неореализм: қарапайым өмірлік құндылықтарға бағдарланған, халықтан шыққан адам	342
5. Магиялық реализм: адам өзінде қазіргі заман мен тарихты, табиғаттан тыс пен табиғилықты, паранормалды мен кәдімгіні ұштастырған шындықта өмір сүреді	343
6. Психологиялық реализм: жауапкершілік тұлғаның мойнында; адамдардың бауырластығы мен олардың эгоцентризмін еңсеруге септесетін мәдениет рухани әлемді толтыруға тиіс.....	346

7. Интеллектуалдық реализм: жақсылық жасаушы бақытты; әлемнің жағдайы бақытты болуға мүмкіндік бермейді; дүниені адамиландырудың жолдары бар ма?	350
--	-----

ӨНЕРМЕН ҚАТЫНАСТЫҢ ЖАН ДҮНИЕДЕГІ ҮДЕРІСІ

I. КӨРКЕМДІК ҚАБЫЛДАУ – КӨРКЕМДІК КОММУНИКАЦИЯНЫҢ ТҮЙІНДЕУШІ БУЫНЫ

1. Реципиент (оқырман, тыңдарман, көрермен)	358
2. Қабылдаудың диалогтілігі мен реципиенттің «біріккен шығармашылығы».....	359

II. РЕЦЕПЦИЯ СЫРШЫЛДЫҚТА, ТҮЛҒАЛЫҚ ҮДЕРІС ПЕН ЛӘЗЗАТТА

1. Көркемдік қабылдау механизмдері.....	362
2. Көркемдік қабылдау заңдары	364

III. ГЕРМЕНЕВТИКА ЖӘНЕ КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТҮСІНУ

1. Герменевтика – түсіну теориясы	366
2. Түсіну және түсіндіру	367
3. Мәтінді түсінудегі тарихи және топтық, жеке-даралық жайттар	368
4. Герменевтика тарихының аса маңызды эпизодтары	370
5. Герменевтиканың әдіснамалық мүмкіндіктері	373
6. Герменевтикалық интерпретацияның қауіптері мен мүмкіндіктері	375

IV. КӨРКЕМ СЫН

1. Өнер – сын – қоғам	376
2. Сын жылжымалы риторика мен эстетикалық тұрғыда	377
3. Сыни талдаудағы объективті мен субъективті.....	379
4. Көркем шығарманы талдаудың әдіснамасы	382
5. Көркемдік үдерісті талдаудың әдіснамасы	390

ҚОРЫТЫНДЫ

1. Эстетикалық категориялардың типологиясы	393
2. Гуманизм – эстетика мен өнердің ең биік мақсаты мен мәні.....	395
Библиография	397